

М. А. Светлова, магістр 1 курсу
Інститут філології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
mirasvetlova0@gmail.com

НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

"Не вірте тим, хто стверджує, ніби освіта – привілей людей вільних, а вірте філософам, які кажуть, що тільки освічені люди вільні".
Епікет

Спочатку я обрала собі іншу тему, цікаву і багатогранну. Принаймні вона була такою до війни. Проте зараз мої пріоритети, як і пріоритети мільйонів українців, зазнали серйозних змін. З цієї причини в даному есе я волію розглянути тему, що корелює з сьогоденням та найбільше стосується нас, учасників освітнього процесу. Я б хотіла розглянути етичну сторону питання реалізації освіти під час війни.

Війна кардинально змістила наші цілі та погляд на життя. Здавалося б, наш розклад і ритм життя мають бути вже звичними для нас і не викликати особливих складнощів. Ми так само маємо доступ до Інтернету, так само маємо хоч мінімальну можливість намагатися навчатися. Але є одне велике "але". Війна. Тепер це не просто іменник, не просто хештег з новинної стрічки, а жахлива і жорстока реальність. Паніка, щосекундний страх за життя став невід'ємною частиною наших життів. Люди реагують на страх і стрес по-різному: одні впадають в паніку, сидять на тоннах заспокійливих, а інші наче навіжені навантажують себе роботою. Багато психологів радять послуговатися останнім способом. Особисто я також підтримую саме його. Чому? В часи жахливих новин, постійного інформаційного навантаження важливо мати розрядку. Якщо ми зробимо всі ті жахи центром нашого життя, ми, найімовірніше, просто втратимо глузд. Ось тут ми і підходимо ближче до теми, котру я б бажала сьогодні зачепити. Навчання. Чи доцільне навчання під час війни? Чи етично вводити систему штрафів за пропуск пар/семінарів? Чи етично змушувати студентів виконувати той самий обсяг роботи, що і до війни? Які є фізичні та етичні рішення цих непростих питань?

Навчання під час війни. Я вважаю його доцільним і навіть необхідним. Це допомагає трохи переключитися, відчутти себе нормальною людиною і поспілкуватися з кимось на віддалені теми. Однак підхід до викладання матеріалу та спілкування з учнями чи студентами має бути кардинально інший. Суворість та система штрафів є чудовими мотиваторами для виконання роботи, так. Але не у воєнний час. Деякі учасники навчального процесу втратили свою родину, дім або навіть були поспіхом евакуйовані до геть чужих міст чи й країн. Навчання має бути якомога більш етичним. Що я маю на увазі? Ми повинні поважати одне одного, бо зараз саме від нашого розвитку залежить подальше майбутнє країни, а це саме те, що намагається зруйнувати Росія. Зараз абсолютно не є доцільними догани чи зниження балів за пропущені пари/дедлайни. Чому? Тому що коли твоє життя у небезпеці, всі ті п'ятірки та репутація добросовісного викладача/студента втрачають свою цінність. Взаєморозуміння та взаємопідтримка під час навчального процесу є ключем до налагодження прийнятних умов у такий нестабільний час. Якщо вже ми зачепили тему пропущених пар, то я б хотіла надати свою скромну думку, як можна було б це вирішити без суттєвого зниження якості отриманих знань. У школі, де я працюю, було введено систему відеоуроків. Тобто уроки записувалися окремо, і всі ті,

хто пропустив заняття через обстріли / повітряну тривогу / евакуацію / погане фізичне чи моральне самопочуття і т. п., могли у будь-який зручний час підігнати пропущений матеріал. І хоча цей варіант не є ідеальним, адже часу на підготовку таких матеріалів витрачається дуже багато, але це, на мою думку, є найбільш етичним виходом з проблеми пропусків занять.

Обсяг матеріалу. Під час війни доволі важко морально зібратися і робити хоч щось. Це пояснюється тим, що наш організм, намагаючись пережити стрес, витрачає усі доступні ресурси на боротьбу з ним. Найбільш етично прийнятним виходом з цієї проблеми може бути утищення матеріалу. Також є варіант надання всього пропущеного на самостійне опрацювання, але тут теж є свої нюанси. Самонавчання, надто коли воно стосується нової сфери, часто призводить до закріплення власних помилок. На жаль, в час, коли найбільш бібліотек з книгами та матеріалами закриті, а в електронному доступі взагалі їх немає, перевірити ту чи іншу інформацію стає вкрай важко. Доводиться звертатися до вікіпедії або взагалі якихось нікому невідомих онлайн-джерел. Тому я вважаю, що цей спосіб є вальдним хіба за наявності усіх необхідних матеріалів у відкритому доступі. Щодо скорочення матеріалу. Тут знову ж таки вся відповідальність лягає на викладача. Це непросте рішення, бо інколи стається так, що скорочувати вже немає чого. Все і так стиснуто до максимуму.

Провокативні теми на семінарах під час війни. Чи варто розглядати такі питання? Так, наприклад, на матеріалі японської літератури ми мали вивчати твори доби Другої світової. Програма була написана ще задовго до цього всього жаху, тому складнощів в її засвоєнні виникати не мало. Проте зараз, коли ти сам пережив/бачив/чув всі ті страхи, описані в книгах, читати, спокійно обговорювати їх стає неймовірно важко. В деяких випадках такі твори/питання можуть ще й бути тригером для психологічної травми. Я вважаю, що з етичного боку тут варто було б обмежити кількість питань такого роду настільки, наскільки можливо. Перенести їх на наступний рік, читати твори інших жанрів, обговорювати інші питання на семінарах, що загодно, аби зменшити психологічний тиск. Так, ми мусимо не забувати, що діється навколо нас, але якщо пірнати надто глибоко, можна вже і не виплисти назад.

Підсумувати усе вищеперелічене я б хотіла цитатою Тараса Григоровича Шевченка:

Якби ви вчилися так, як треба,

То й мудрість би була своя."

У цей важкий час навчання є необхідним. Ми маємо продовжувати свій розвиток, маємо продовжувати творити та відновлювати все те, що знищили окупанти. Завданням етики є зробити навчання можливим не лише фізично, а й морально. Зробити його вплив рекреаційним. Лише так і тільки так ми матимемо змогу повернутися до звичайного життя.

Надійшла до редколегії 01.06.22